

УДК 67:338**Л.В. Дейнеко**, д-р екон. наук, проф.,**М.Ю. Завгородня**, канд. екон. наук*Інститут економіки та прогнозування НАН України*

РОЗВИТОК ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ: ПРОБЛЕМИ ТА МОЖЛИВОСТІ*

У статті простежено тенденції та проблеми розвитку внутрішнього ринку легкої промисловості України. Досліджено чинники, що спричинили скорочення частки вітчизняної продукції на ринку та погіршення експортно-імпортного балансу. Визначено можливі шляхи розвитку внутрішнього ринку легкої промисловості та заходи державного регулювання щодо його захисту та стимулювання.

Ключові слова: внутрішній ринок, легка промисловість, імпортозаміщення, експорт, тінізація ринку.

Легка промисловість є багатoproфільним сектором економіки, що відіграє вагомий роль у забезпеченні економічної і стратегічної безпеки, зайнятості населення та підвищенні його життєвого рівня. Легка промисловість у багатьох країнах є однією з бюджетоформуєчих галузей економіки, що дає змогу цим країнам формувати до 20% бюджету за рахунок галузі, а також забезпечувати наповнення внутрішнього ринку на 75–85% продукцією власного виробництва [1]. Легка промисловість є також однією з найбільш глобалізованих галузей і важливим джерелом валютних надходжень для країн, що розвиваються. Особливістю галузі є також швидкий обіг капіталу (2–5 разів на рік) через невеликі строки виробництва та реалізації продукції. Завдяки можливості використання місцевих сировинних ресурсів (вовна, льон, шкіряна сировина), розвиток легкої промисловості сприяє відновленню і розвитку найважливіших напрямів сільськогосподарського виробництва.

Легка промисловість України за останні 20 років зазнала значних втрат. Якщо в 1990-х рр. у галузі працювало близько 750 тис. працівників і ними вироблялося близько 10% обсягів промислового виробництва та забезпечувалося 20–25% бюджетних надходжень [2], то на сьогоднішній день чисельність працівників скоротилася більш як усемеро, а частка легкої промисло-

* Стаття написана в рамках теми "Пріоритетні напрями промислової політики в посткризовому розвитку економіки" (Державний реєстраційний номер 0111U003650).

сті в загальному обсязі промислового виробництва та в бюджетних надходженнях не перевищує 1%.

Висвітленню сучасних проблеми розвитку вітчизняної легкої промисловості присвячені наукові праці О.І. Волкова, А.П. Гречан, Ю.В. Гончарова, О.Б. Наумова, Н.І. Осипенко, У.С. Расулової, І.Н. Топіхи, О.В. Царенко та інших дослідників [2–9]. У них значна увага приділена дослідженню структурних зрушень у підгалузях, розкриттю пріоритетних складових підвищення конкурентоспроможності та забезпеченню конкурентних переваг галузі, проблемам інвестиційної політики та професійної підготовки кадрів, визначенню місця і перспектив галузі в рамках промислової політики країни, обґрунтуванню заходів державної підтримки легкої промисловості в умовах лібералізації зовнішньоекономічних відносин.

Аналіз наукових джерел і публікацій засвідчив, що в легкій промисловості існують системні проблеми, пов'язані зі специфікою функціонування самої галузі: технічна та технологічна відсталість, низький рівень інноваційної та інвестиційної діяльності в галузі, високий рівень імпорту та тіньової економіки, відсутність цивілізованого ринку споживчих товарів, низька конкурентоспроможність власних розробок та продукції легкої промисловості вітчизняних виробників на світовому ринку, кадрова проблема. Також актуальною проблемою є виробництво значної частини продукції за толінговими схемами, що, з одного боку, сприяє максимально повному завантаженню потужностей і, відповідно, збільшенню кількості зайнятих, проте з іншого – толінг за своєю суттю не передбачає модернізації основних засобів підприємств, а зорієнтований на використання дешевої робочої сили і тому стримує зростання конкурентоспроможності підприємств галузі за рахунок прогресивних чинників.

Криза 2007–2009 рр. винесла на порядок денний ще одну гостру проблему розвитку галузі – катастрофічну втрату позицій вітчизняних виробників на внутрішньому ринку, що створює серйозну загрозу для майбутнього як самої галузі, так і для пов'язаних з нею сфер і секторів економіки. *Метою* даної статті є висвітлення проблем розвитку внутрішнього ринку продукції легкої промисловості та пошук шляхів стабілізації розвитку його вітчизняного сегмента.

Ринок товарів легкої промисловості є важливим і соціально вагомим сегментом внутрішнього ринку України. Частка товарів легкої промисловості від всієї групи непродовольчих товарів роздрібного ринку України складає 6%, поступаючись за цим показником лише ринку автомобілів та авто-товарів. Цінова ситуація на цьому ринку позначається на добробуті кожного громадянина, а якість товарів здатна суттєво впливати на здоров'я населення. З іншого боку, саме від уподобань споживача багато в чому залежить те, продукція яких виробників буде представлена на ринку, її асортимент, дизайн, якісні характеристики. Крім товарів широкого вжитку ринок легкої

промисловості включає товари промислового призначення для потреб машинобудування, військово-промислового комплексу, будівельної, меблевої, медичної, хімічної промисловості та інших галузей, тобто без перебільшення можна стверджувати, що він обслуговує своєю продукцією весь господарський комплекс країни.

Надзвичайна непрозорість і неструктурованість вітчизняного ринку легкої промисловості фактично унеможливають застосування методик оцінки обсягу ринку (як споживання, так і виробництва) на основі даних офіційної статистики, в той же час аналіз окремих аспектів його функціонування та експертних оцінок все ж дозволяють висвітлити його найбільш чіткі проблеми.

Так, дані Укрстату щодо динаміки роздрібного товарообороту підприємств України (табл. 1) дають підстави стверджувати про стабільне, попри кризу, щорічне зростання місткості ринку за всіма наведеними товарними групами, при цьому за період з 2007 р. по 2010 р. роздрібний товарообіг продукції легкої промисловості зріс в 1,4–3,9 разу. Однак усе це відбувалося на фоні негативної динаміки вітчизняного виробництва.

Таблиця 1

Динаміка роздрібного товарообороту підприємств в Україні*

Товари легкої промисловості	% до попереднього року				2010 до 2007, %
	2007	2008	2009	2010	
Тканини	155,4	114,7	117,1	107,8	144,8
Одяг та білизна з тканин	127,7	157,3	111,5	150,6	264,3
Вироби текстильні для домашнього вжитку та інтер'єру	99,7	110,5	123,3	104,2	142,0
Одяг зі шкіри, хутра та інші вироби з них	102,5	253,7	129,8	118,5	390,2
Головні убори (крім хутрових і трикотажних)	128,6	177,8	131,3	128,6	300,0
Трикотаж верхній та білизняний	157,2	165,3	116,0	121,8	233,7
Вироби панчішно-шкарпеткові	158,2	158,4	114,1	119,5	216,0
Взуття шкіряне, текстильне, комбіноване, включаючи спортивне	188,9	139,1	114,0	121,4	192,6
Взуття гумове та полімерне	157,7	178,0	132,9	136,1	322,0
Галантерея та нитки	125,7	112,2	102,6	143,6	165,2

* Розраховано за даними [10].

Як демонструють рис. 1 і рис. 2, що також побудовані на основі даних Укрстату, обсяги виробництва легкої промисловості України за період кризи впали на третину, майже на стільки ж скоротився експорт та зріс імпорт. І якщо у 2007 р. коефіцієнт покриття експортом імпорту становив 0,9, то у 2010 р., попри невелике пожвавлення виробництва і нарощування експорту, він зменшився більш як вдвічі – до 0,4.

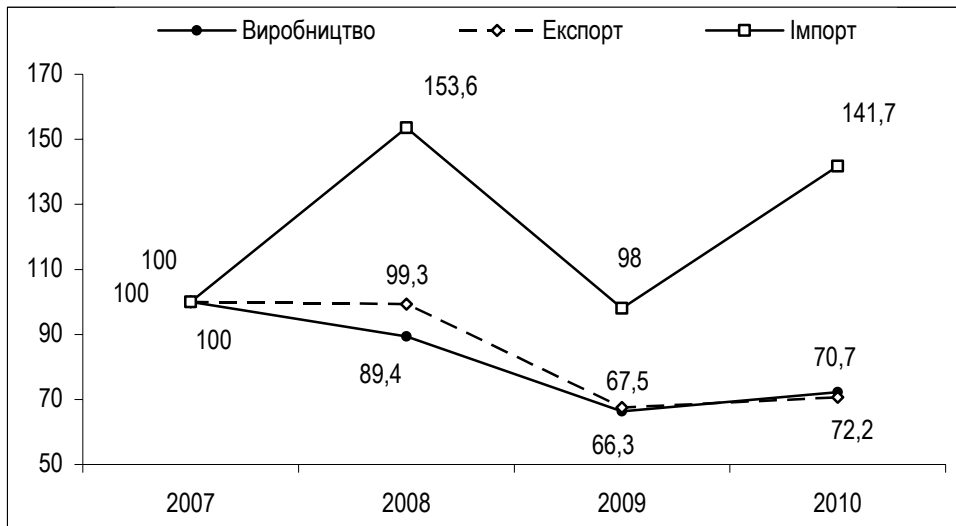

Рис. 1. Динаміка виробництва, експорту та імпорту продукції легкої промисловості, %

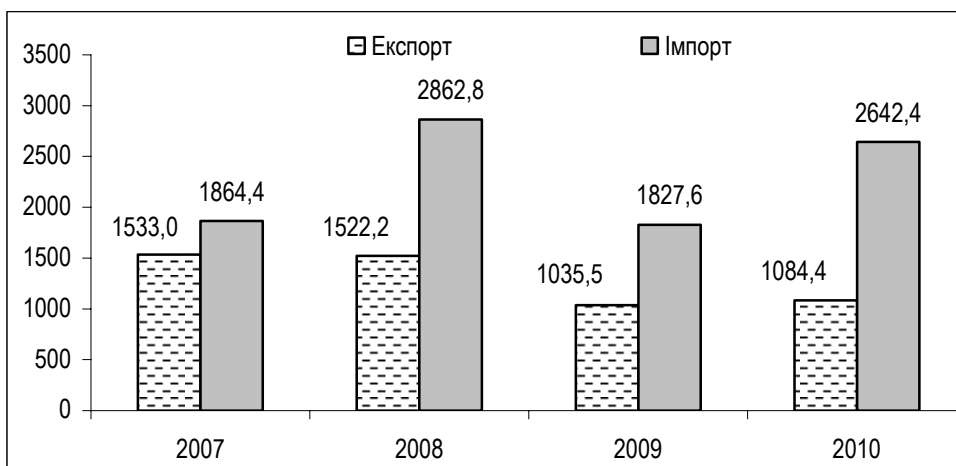

Рис. 2. Динаміка експорту та імпорту продукції легкої промисловості, млн дол. США

Ці негативні тенденції супроводжувалися скороченням частки вітчизняної продукції на внутрішньому ринку (табл. 2).

Проте наведені дані виглядають оптимістичніше, ніж ті, що наводять експерти. За словами президента Всеукраїнського об'єднання обласних організацій роботодавців підприємств легкої промисловості "Укрлепром" О. Соко-

ловського, за три останні роки виробництво скоротилося на 45% і на стільки ж зріс імпорт, а на внутрішній український ринок працюють менше 10% вітчизняних підприємств [11]. Голова правління Української асоціації підприємств легкої промисловості Валентина Ізовіт наголошує, що відсутність державного підходу в експортно-імпортній політиці підриває розвиток внутрішнього ринку, ставить в неконкурентні умови вітчизняних виробників не тільки стосовно дешевої китайської чи турецької продукції, але й до тієї, що надходить з Європи. Вітчизняна легка промисловість сьогодні тримається тільки за рахунок давальницьких схем виробництва на експорт [18].

Таблиця 2

Частка продажу товарів легкої промисловості, які вироблені на території України у товарообороті торгової мережі підприємств (юридичних осіб)*, % до відповідної товарної групи

Товари легкої промисловості	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	I півріччя 2011 р.
тканини	57,8	66,9	70,3	72,3	65,0
одяг та білизна з тканин	18,7	16,6	15,4	10,7	15,3
трикотаж верхній та білизняний	12,0	9,8	12,6	10,4	8,7
взуття шкіряне, текстильне, комбіноване, включаючи спортивне	4,2	4,5	6,4	4,0	3,3
взуття гумове та полімерне	11,2	9,0	6,7	9,1	н.д.

* Складено за даними [10].

Таким чином, як офіційні дані, так і твердження фахівців дозволяють дійти висновку, що вітчизняне виробництво майже втратило зв'язок з внутрішнім попитом.

Оскільки легка промисловість налічує у своєму складі близько 20 підгалузей, продукція яких має різний рівень конкурентоспроможності на внутрішньому та зовнішньому ринках, дані, наведені в табл. 3, дають більш глибоке уявлення щодо "внеску" різних товарних груп у диспропорційність зовнішньої торгівлі та зростання імпортозалежності внутрішнього ринку легкої промисловості.

Як бачимо з наведених даних, половину всієї імпортованої продукції склали такі товари: взуття та частини взуття (18,6%), одяг текстильний (11,8%), одяг трикотажний (11,0%), тканини з хімічних волокон та ниток (7,7%). У 2010 р. в порівнянні з попереднім роком обсяг імпорту цих товарів зріс у середньому в 1,6 разу. Крім того на взуття та частини взуття і одяг трикотажний припадає більше половини експорту (16,0% та 39,7% відповідно), і водночас вони лідирують за показниками від'ємного сальдо. Тому заходи з імпортозаміщення, переорієнтації виробників на потреби вітчизняного ринку, зорієнтовані саме на ці товари, можуть виявитися найбільш ефективними в подоланні диспропорцій у розвитку внутрішнього ринку легкої промисловості.

Таблиця 3

Імпорт та експорт товарів легкої промисловості*

Назва товару	Імпорт, тис. дол.			Експорт, тис. дол.			Сальдо
	2010 р.	2010 р. до 2009 р., %	% до під-сумку	2010 р.	2010 р. до 2009 р., %	% до під-сумку	
Шкури	626	141,0	0,02	1 719	124,6	0,16	1 093
Шкіряні товари	71 837	139,4	2,84	120 883	85,6	11,41	49 046
Вироби із шкіри	97 723	151,4	3,87	44 112	157,9	4,17	-53 611
Сировина пушно-хутрова та хутрові шкури	3 660	70,4	0,14	6 671	99,0	0,63	3 011
Одяг з хутра	2 274	107,1	0,09	354	64,4	0,03	-1 920
Хутро штучне та вироби з нього	1 257	2,9 рази	0,05	82	40,8	0,01	-1 175
Відходи шовкові	3	-	0,00	-	-	-	-
Пряжа з шовку, нитки шовкові	4	36,4	0,00	-	-	-	-
Тканини з шовку	2 560	123,2	0,10	55	74,3	0,01	-2 505
Вовна та відходи вовни	2 853	92,7	0,11	226	146,8	0,02	-2 627
Пряжа з вовни	2 154	110,7	0,09	38	88,4	0,00	-2 116
Тканини вовняні	51 146	92,3	2,02	5 217	104,8	0,49	-45 929
Бавовна та відходи бавовни	13 267	82,7	0,53	67	54,0	0,01	-13 200
Нитки та пряжа бавовняна	24 741	136,7	0,98	1 686	53,8	0,16	-23 055
Тканини бавовняні	137 079	118,3	5,43	4 011	105,5	0,38	-133 068
Волокно лляне, конопляне, джутове, сизалю	871	82,7	0,03	1 107	104,1	0,10	236
Пряжа лляна та з інших рослин	2 439	205,8	0,10	16	27,6	0,00	-2 423
Тканини з льону та інших рослин	10 233	102,4	0,41	154	114,9	0,01	-10 079
Нитки та пряжа з хімічних ниток	113 211	158,8	4,48	4 154	61,1	0,39	-109 057
Джути та волокна штапельні	106 224	117,6	4,20	898	108,1	0,08	-105 326
Тканини з хімічних ниток та волокон	193 890	132,2	7,67	7 412	83,1	0,70	-186 478
Вага	53 287	114,3	2,11	18 699	87,6	1,77	-34 588
Фетр і повсть	2 980	122,8	0,12	43	65,2	0,00	-2 937
Неткані матеріали	58 921	143,2	2,33	8 076	118,1	0,76	-50 845
Килими	37 856	159,1	1,50	11 645	78,4	1,10	-26 211
Інші текстильні матеріали	82 077	123,5	3,25	6 026	149,8	0,57	-76 051
Трикотажні полотна	83 414	139,1	3,30	6 662	164,7	0,63	-76 752
Одяг трикотажний	278 373	174,7	11,02	109 298	116,8	10,32	-169 075
Панчішно-шкарпеткові вироби	111 283	198,5	4,40	16 247	153,1	1,53	-95 036
Одяг текстильний	297 917	132,6	11,79	420 435	98,5	39,70	122 518
Ковдри та пледи дорожні	11 428	120,8	0,45	5 120	184,5	0,48	-6 308
Білизна постільна, столова, гардини, штори	44 241	185,0	1,75	18 863	93,7	1,78	-25 378
Інші вироби, мішки, брезент, навіси, тенти, ганчір'я	46 337	155,1	1,83	65 857	119,2	6,22	19 520
Одяг, що використовувався	104 292	167,9	4,13	391	2,2 рази	0,04	-103 901
Взуття та частини взуття	468 893	175,5	18,56	169 329	121,9	15,99	-299 564
Головні убори	7 293	87,4	0,29	3 550	86,5	0,34	-3 743
Всього товарів	2526644	145,3	100,0	1059103	104,7	100,0	-1467541

*Складено та розраховано за даними [12].

Третю позицію за розміром від'ємного сальдо посідають тканини бавовняні. Коефіцієнт покриття імпорту експортом за цією товарною групою дорівнює лише 0,03. Значна частка імпорту в структурі зовнішньоторговельного обороту по ваті, нитках та пряжі бавовняній, а по бавовні та відходах з бавовни імпорт перевищує експорт майже у 200 разів. Позитивні тенденції щодо скорочення імпорту та збільшення експорту спостерігаються по тканинах вовняних, вовні та відходах з вовни, однак обсяги їх імпорту все ж лишаються значними. Зростає імпорт пряжі з вовни. Певною мірою таку ситуацію можна виправдати тим, що з розпадом СРСР вітчизняна легка промисловість втратила сировинну базу у вигляді дешевої бавовни та вовни, що постачалася з колишніх середньоазійських республік. Необхідність закуповувати сировину на світовому ринку провокує зростання цін на продукцію текстильної та швейної галузей, знижує її конкурентоспроможність.

В умовах ускладнення забезпечення вітчизняних підприємств бавовною, стратегічного значення для України набуває збільшення виробництва льону. Для лляної промисловості України суттєвою проблемою стає забезпеченість місцевою сировиною, оскільки льонарські підприємства перебувають у скрутному становищі, обсяги виробництва та заготівлі льонопродукції мають тенденцію до скорочення. Вітчизняне льонарство має суттєві резерви підвищення ефективності шляхом концентрації посівів та спеціалізації господарств, оптимізації відношення витрат на переробку сировини та розподілу прибутків між льонарством та текстильною промисловістю. А поки що Україна імпортує майже в 100 разів більше тканин і пряжі з льону та інших рослин, ніж експортує (див. табл. 3).

Вовна є другою за важливістю сировиною для текстильної промисловості України. В нашій країні вівчарство має потужну матеріальну базу, кадри та науковий потенціал. У теперішній час вівчарство знаходиться у кризовому стані, зменшуються обсяги виробництва вовни та її використання промисловими підприємствами. Поголів'я овець в Україні сьогодні становить 2,04 млн голів, що у 3,6 разу менше, ніж у 1991 р. Виробництво вовни за цей період скоротилося з 26,6 до 3,7 тис. т. І хоча збільшення обсягів виробництва вовни в найближчій перспективі є маловірогідним, проте в середньо- і довгостроковій перспективі ця проблема може і має бути вирішена.

Поглиблення рівня переробки сировини не тільки сприятиме розвитку внутрішнього ринку, більш повному задоволенню потреб бавовняної, вовняної, лляної та інших підгалузей у сировині, але й буде мати екологічний та соціальний ефект. Так, ВАТ "Херсонський бавовняний комбінат", Національний науковий селекційно-генетичний центр Інституту тваринництва степових районів "Асканія-Нова", Херсонський національний технічний університет спільно розробляють напрями комплексної переробки продукції вівчарства;

розробки і впровадження нових структур текстильних матеріалів; а також новий метод адаптації наявного обладнання до специфічних особливостей переробки льону низьких номерів з одержанням нового виду високоякісної сировини – котоніну для текстильної промисловості та отриманням екологічного ефекту від упровадження екологічно безпечного методу переробки льону. Перспективи розвитку галузі визначають закінчені виробничі цикли, що мають можливість працювати на власній сировині. Зокрема, головним завданням і передумовою розвитку галузі сьогодні є відновлення повного технологічного ланцюга "сільське господарство – первинна обробка – виробництво". Цей принцип намагаються втілити об'єднання українських виробників: національний технопарк "Текстиль України", "Український лляний консорціум".

Якщо чверть століття тому Україна забезпечувала не тільки внутрішні потреби, а й постачала хімічні волокна до інших республік СРСР, зокрема в Росію, то на сьогодні тканини, нитки та пряжа з хімічних волокон складають 11,9% імпорту продукції легкої промисловості, а від'ємне сальдо за цими товарними групами майже вдвічі (!) більше, ніж по тканинах, нитках та пряжі бавовняних. Тож Україна повинна реалізувати свої значні потенційні можливості з виробництва хімічних ниток та волокон, повернути втрачені позиції на внутрішньому та зовнішніх ринках.

Значними є масштаби ввезення в Україну одягу, що використовувався, (104 млн дол., або 4,1% від імпорту продукції легкої промисловості) при цьому обсяги ввезення невпинно зростають (у 2010 р. в порівнянні з 2009 р. – у 1,7 разу). Основну небезпеку секонд-хенду експерти вбачають у тому, що імпортери завозять в Україну товари секонд-хенд із заниженою митною вартістю: по 20–30 центів за кг, тоді як реальна вартість становить від 3 до 6 дол. США за кг. Запобігти цій проблемі мають останні домовленості в рамках угоди про зону вільної торгівлі з ЄС [19]. За словами Уповноваженого Уряду з питань Європейської інтеграції В. П'ятницького, передбачається застосовувати вхідну ціну, яка розраховуватиметься на підставі даних про контрактну вартість готових швейних виробів, що експортувалися в Україну за репрезентативний період – попередні три роки. На основі митної статистики і митної вартості по основних різновидах виробів розраховуватиметься середня величина і помножуватиметься на певний коефіцієнт. Секонд-хенд повинен буде завозитися в Україну за ціною, не нижчою від цієї розрахованої митної вартості [21].

Інша проблема, пов'язана з секонд-хендом, полягає в тому, що під його виглядом завозять контрабанду: новий одяг, який потім реалізується на ринку за комерційними цінами без сплати відповідного мита. Реальну конкуренцію вітчизняній легкій промисловості, власне як і самому секонд-хенду, становлять дешеві китайські товари, що заводяться в Україну без сплати мита під виглядом секонд-хенду [22].

Через загальну непрозорість ринку, неврегульованість імпорту, обсяги якого щорічно збільшуються, та нерівні умови конкуренції товари легкої промисловості імпортуються в Україну в таких обсягах, що це спричиняє серйозну шкоду для вітчизняних підприємств легкої промисловості. До країн, що здійснюють найбільш агресивну політику щодо експорту власних товарів легкої промисловості, належить Китай [12]. Понад 60% внутрішнього ринку легкої промисловості на сьогодні в Україні захоплено китайськими товарами. У табл. 4 наведено дані митної статистики щодо частки імпорту окремих товарів з КНР у загальних обсягах імпорту за 2010 р.

Таблиця 4

Обсяги імпорту товарів легкої промисловості з КНР у 2010 р.*

Назва товару, код	Обсяги імпорту з Китаю	
	тис. дол. США	Питома вага, %
Вироби із шкіри (4201-4205)	76 660	78,4
Одяг з хутра (4303)	878	38,6
Хутро штучне та вироби з нього (4304)	953	75,8
Тканини з хімічних волокон та ниток (5407-5408, 5512-5516)	57 718	29,8
Неткані матеріали (5603)	11 990	20,3
Одяг трикотажний (6101-6114, 6116, 6117)	169 549	60,9
Вироби панчішно-шкарпеткові (6115)	76 080	68,4
Одяг текстильний (6201-6217)	181 611	61,0
Ковдри та пледи дорожні (6301)	9 967	87,2
Білизна постільна, столова, гардини, штори (6302-6303)	23 080	52,2
Інші вироби, мішки, брезент, навіси (6304-6308)	27 392	59,1
Взуття та частини взуття (6401-6406)	368 050	78,5
Головні убори (6501-6407)	4 950	67,9
Всього	1 008 878	62,3

* Складено за даними [12].

Головною умовою нормального функціонування внутрішнього ринку легкої промисловості та підвищення конкурентоздатності вітчизняної продукції галузі фахівці вважають легалізацію ринку. В. Ізовіт зазначає: "Більша частка торгівлі в Україні здійснюється нелегально, і цей "сірий" внутрішній ринок" не дозволяє розвивати вітчизняне виробництво, а також залучати інвестиції" [18]. За її оцінками, на легальне виробництво припадає близько 10–20%, на контрафактну продукцію – 20–25%, контрабанда та "сірий" імпорт, відповідно, охоплюють 60–70% ринку одягу та взуття України.

Для підвищення ефективності боротьби з тінювим сегментом актуальним є створення надійного механізму виводу з обігу та запобігання фактам

повторної реалізації контрафактної продукції. Легалізація ринку вимагає також покращення регуляторної політики, вдосконалення податкової та митної політики, боротьби з контрабандою та вигідних умов інвестування у вітчизняне виробництво.

Посилення конкурентних позицій вітчизняних виробників стримує техніко-технологічний рівень виробництва та обмеженість ресурсів щодо їх оновлення. Слід зазначити, що за рівнем інвестування в модернізацію виробництва галузь суттєво відстає від своїх зарубіжних конкурентів і є малопривабливою для інвесторів. Протягом 2007–2010 рр. рівень рентабельності по галузі коливався на рівні 2–3%, понад 40% підприємств були збитковими (див. табл. 5). З огляду на те, що зношені основні засоби більшості підприємств галузі не мають суттєвої заставної вартості при здійсненні кредитних операцій, обсяги залучених кредитних ресурсів були незначними і не перевищували 2,5% кредитів у переробну промисловість України (див. табл. 6). Для порівняння відзначимо, що протягом аналізованого періоду цей показник по харчовій промисловості був удесятеро вищий. Ще гірша ситуація спостерігалася за обсягами прямих іноземних інвестицій (див. табл. 7). Частка цих інвестицій у загальному обсязі їх вкладень у переробну промисловість скоротилася з 2,1 до 1,1%, і якщо в цілому по промисловості та по переробній промисловості динаміка була позитивною, то в легкій промисловості їх обсяг за 2007–2010 рр. скоротився на 4,8 млн дол. США, або 3,3%.

Таблиця 5

Фінансові результати від звичайної діяльності підприємств до оподаткування за видами промислової діяльності за 2010 рік*, млн грн

	Фінансовий результат (сальдо)	Підприємства, які одержали прибуток		Підприємства, які одержали збиток	
		% до загальної кількості підприємств	фінансовий результат	% до загальної кількості підприємств	фінансовий результат
легка промисловість <i>в т. ч. малі підприємства</i>	60,7 5,0	58,4 63,2	300,7 100,2	41,6 36,8	240,0 95,2
текстильне виробництво; виробництво одягу, хутра та виробів з хутра <i>в т. ч. малі підприємства</i>	22,6 8,2	56,2 62,7	225,4 85,6	43,8 37,3	202,8 77,4
виробництво шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів <i>в т. ч. малі підприємства</i>	38,1 -3,2	67,0 67,1	75,3 14,6	33,0 32,9	37,2 17,8

* Складено за даними [10].

Таблиця 6
Кредити, надані у легку промисловість України*, млн грн

	2008 р.	2009 р.	2010 р.
Переробна промисловість,	106029	104951	121526
у тому числі:			
легка промисловість	2613	2905	2995
частка легкої промисловості	2,5%	2,8%	2,5%

*Складено за даними [23].

Таблиця 7
Динаміка приватних іноземних інвестицій
в легку промисловість України*

	Одиниці виміру	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.
Промисловість, усього	млн дол.	7996,1	8052,6	13254,1	14042,6
	% до попереднього року	130,8	100,7	164,6	105,9
переробна	млн дол.	6813,0	6855,7	11902,6	12488,1
	% до попереднього року	122,8	100,6	173,6	104,9
у тому числі: легка промисловість	млн дол.	144,1	141,5	141,7	139,3
	% до попереднього року	114,1	98,2	100,1	98,3

*Складено та розраховано за даними [23].

Проте і в цих скрутних умовах підприємства легкої промисловості ініціюють випуск нових видів продукції для внутрішнього ринку та реалізацію інвестиційних проектів щодо підвищення конкурентоспроможності своєї продукції і на цій основі імпортозаміщення. Так, ВАТ "ТО "Текстерно" підготувало проект реконструкції існуючої ткацької фабрики та створення принципово нового для України швейного виробництва для переробки власних тканин. ВАТ "Кременчуцька трикотажна фабрика", м. Кременчук освоєє принципово нові види трикотажного полотна та вироби із застосуванням ниток "Лайкра", створюючи при цьому нові робочі місця. ВАТ "Наносвіт" та Nano Union впроваджують нанотехнології у виробництві текстилю, текстильних виробів та напівфабрикатів для створення текстильних матеріалів різноманітного призначення для багатьох галузей промисловості, медицини, населення та силових структур [14].

Як уже зазначалося на початку статті, легка промисловість забезпечує своєю продукцією стратегічно важливі сектори економіки, відомства та структури, а все, що є стратегічно важливим для країни, повинно забезпечуватись у першу чергу, всередині країни, а не з-за кордону. І тому саме держава, як найбільш зацікавлений суб'єкт, через механізми державно-приватного партнерства, має забезпечити дієву підтримку розвитку інноваційного, високо-

технологічного сегмента ринку легкої промисловості, який включає продукцію виробничо-технічного і спеціального призначення, засоби захисту людей і техніки (зокрема, для потреб оборонного та паливно-енергетичного комплексів), продукцію медичного призначення (в тому числі лікувальні біологічно активні перев'язувальні матеріали, тканини з антиревматичними, антиалергічними та іншими властивостями).

Таким чином, головними проблемами внутрішнього ринку легкої промисловості України є: скорочення внутрішнього попиту на національну продукцію, обумовлене конкуренцією відносно дешевих імпортних товарів легкої промисловості; надмірна експорторієнтованість галузі; неконтрольованість процесів імпорту-експорту текстильної сировини та продукції; занепад вітчизняної сировинної бази текстильної промисловості; розрив зв'язків технологічного та організаційного характеру між промисловими підприємствами та сільськогосподарськими виробниками сировини; тінізація ринку та насичення його імпортними товарами, ввезеними із заниженням митної вартості та контрабандно; техніко-технологічна відсталість значної частини підприємств, нестача власних фінансових ресурсів, недоступність банківських кредитів для оновлення виробництва, низька інвестиційна привабливість галузі.

Можливості розвитку внутрішньому ринку легкої промисловості відповідно до національних інтересів передбачають: удосконалення системи забезпечення легкої промисловості сировинними ресурсами; поглиблення рівня переробки лляної, вовняної та шкіряної сировини; реалізацію потенційних можливостей з виробництва хімічних ниток та волокон; створенню науково-виробничих структур та кластерів на основі повного технологічного циклу; технічне і технологічне оновлення виробництва; впорядкування експортно-імпортних відносин, створення рівних умов для конкуренції вітчизняної й імпортованої продукції; боротьбу з контрабандною та контрафактною продукцією; розвиток інфраструктури бізнесу; податкове та кредитне сприяння виробничим програмам імпортозаміщення; створення сприятливих умов для залучення інвестицій; розвиток державно-приватного партнерства.

1. *Лебедев В.В.* Пути развития текстильной и легкой промышленности [Електронний ресурс] / В.В. Лебедев, Л.Н. Фомченкова, И.А. Шамис. – Режим доступу : <http://www.wto.ru/documents.asp?f=analitica2&t=14>
2. *Нефьодова Ю.В.* Напряжки розвитку легкої промисловості України [Електронний ресурс] / Ю.В. Нефьодова. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Vdnuet/econ/2010_3/Nefedova.pdf
3. *Гречан А.П.* Теоретико-методологічні основи розвитку підприємств легкої промисловості на інноваційних засадах / А.П. Гречан. – К. : КНУТД, 2005. – 208 с.

4. *Наумов О.Б.* Розвиток текстильної промисловості та її сировинної бази : моногр. / О.Б. Наумов. – Херсон : Олди-плюс, 2004. – 393 с.
5. *Наумов О.Б.* Розвиток і ефективність агротекстильного виробництва в Україні: теорія, методологія, стратегія : автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.07.02 / О.Б. Наумов. – Миколаїв, 2006. – 37с.
6. *Царенко О.В.* Конкурентні переваги легкої промисловості регіонів України: методологія формування, теорія та практика : моногр. / О.В. Царенко. – Донецьк : ТОВ "Юго-Восток, Лтд", 2008. – 504 с.
7. Легка промисловість України: стан, проблеми, перспективи економічного розвитку: моногр. / О.І. Волков [та ін.]; за ред. чл.-кор. АПН України О.І. Волкова та проф., акад. Акад. екон. наук Ю.В. Гончарова ; Київ. нац. ун-т технологій та дизайну. – К. : Знання України, 2009. – 391 с.
8. Легка промисловість України: теоретико-методологічні засади управління розвитком в умовах інтеграції до СОТ [Текст] : [моногр.] / [І.М. Грищенко та ін. ; за ред. Ю.В. Гончарова] ; Київ. нац. ун-т технологій та дизайну. – К. : КНУТД, 2011. – 332 с.
9. Реструктуризація промисловості України у процесі посткризового відновлення. – К. : НІСД, 2011. – 54 с.
10. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.
11. Украинские товаропроизводители просят защиты [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vlasti.net/news/131187>
12. Державна підтримка українського експорту [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/prom/ukr/5659.html>
13. *Якубовський М.М.* Реструктуризація промисловості як засіб подолання імпортої залежності економіки України [Електронний ресурс] / М.М. Якубовський // Національне господарство України: теорія та практика господарювання : електрон. вид. – ІЕП НАН України, 2011. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/NacGosp/index.html>
14. *Шлапак О.С.* Проблеми стандартизації у галузі нанотехнологій для текстильної промисловості / О.С. Шлапак // Вісник ДонНУЕТ. – Серія "Технічні науки". – 2011. – № 1. – С. 225–229.
15. Концепція державної цільової програми розвитку легкої промисловості на період до 2011 р. // Легка промисловість. – 2006. – № 3. – С. 5–6.
16. Концепція загальнодержавної цільової програми розвитку промисловості України на період до 2017 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://industry.kmu.gov.ua/control/uk/publish/category;jsessionid=598644D63CCE674563564304BD106C55?cat_id=57966
17. Обзор рынка легкой промышленности Украины : аналит. отчет (октябрь) / ООО "Гонэ и Партнеры Консалтинг". – Донецк, 2008. – 10 с.
18. Украинский легпром теряет внутренний рынок [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://dengi.ua/news/86744_Ukrainskij_legprom_teryaet_vnutrennij_gynok.html

19. Чем секонд-хенд вредит легкой промышленности [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.goodvin.info/biznes/chem_sekond_hend_vredit_legkoj_promyshlennosti.html
20. Зроблено в Україні, але не для українців [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vkurse.ua/ua/analytics/sdelano-v-ukraine.html>
21. Україна домовилася з Європою про секонд-хенд [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.newsmore.net/show/biznes/53108-ukrayina_domovilasja_z_evropoju_pro_sekond-hend_29.10.2011
22. Секонд-хенд не конкурент українському легпрому [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://biz.liga.net/all/all/novosti/2039090-sekond-khend-ne-konkurent-ukrainskomu-legpromu-predstaviteli-otrasli.htm>
23. Щодо фінансових механізмів структурних змін у промисловому секторі : аналіт. зап. [Електронний ресурс] / О. Собкевич, А. Шевченко. – К. : НІСД, 2011. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/460/>

Додатковий список літератури

1. Lebedev V.V. Puti razvitija tekstil'noj i legkoj promyshlennosti [Elektronnij resurs] / V.V. Lebedev, L.N. Fomchenkova, I.A. Shamis. – Rezhim dostupu : <http://www.wto.ru/documents.asp?f=analitica2&t=14> [in Russian]
2. Nef'odova Ju.V. Naprjamky rozvytku legkoj' promyslovosti Ukrai'ny [Elektronnyj resurs] / Ju.V. Nef'odova. – Rezhym dostupu : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/-Vdnuet/econ/2010_3/Nefedova.pdf [in Ukrainian]
3. Grechan A.P. Teoretyko-metodologichni osnovy rozvytku pidpryjemstv legkoj' promyslovosti na innovacijnyh zasadah / A.P. Grechan. – K. : KNUTD, 2005. – 208 s. [in Ukrainian]
4. Naumov O.B. Rozvytok tekstyl'noi' promyslovosti ta ii' syrovyynnoi' bazy : monogr. / O.B. Naumov. – Herson : Oldy-pljus, 2004. – 393 s. [in Ukrainian]
5. Naumov O.B. Rozvytok i efektyvnist' agrotekstyl'nogo vyrobnyctva v Ukrai'ni: teorija, metodologija, strategija : avtoref. dys. ... d-ra ekon. nauk: 08.07.02 / O.B. Naumov. – Mykolai'v, 2006. – 37s. [in Ukrainian]
6. Carenko O.V. Konkurentni perevagy legkoj' promyslovosti regioniv Ukrai'ny: metodologija formuvannja, teorija ta praktyka: monogr. / O.V. Carenko. – Donec'k : TOV «Jugo-Vostok, Ltd», 2008. – 504 s. [in Ukrainian]
7. Legka promyslovist' Ukrai'ny: stan, problemy, perspektyvy ekonomichnogo rozvytku: monogr. / O.I. Volkov [ta in.] ; za red. chl.-kor. APN Ukrai'ny O.I. Volkova ta prof., akad. Akad. ekon. nauk Ju.V. Goncharova ; Kyi'v. nac. un-t tehnologij ta dyzajnu. – K. : Znannja Ukrai'ny, 2009. – 391 s. [in Ukrainian]
8. Legka promyslovist' Ukrai'ny: teoretyko-metodologichni zasady upravlinnja rozvytkom v umovah integracii' do SOT [Tekst] : [monogr.] / [I.M. Gryshhenko ta in. ; za red. Ju. V. Goncharova] ; Kyi'v. nac. un-t tehnologij ta dyzajnu. – K. : KNUTD, 2011. – 332 s. [in Ukrainian]

9. Restrukturyzacija promyslovosti Ukrai'ny u procesi postkryzovogo vidnovlen-nja. – K. : NISD, 2011. – 54 s. [in Ukrainian]
10. Oficijnyj sajt Derzhavnoi' sluzhby statyky Ukrai'ny [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu : www.ukrstat.gov.ua. [in Ukrainian]
11. Ukrainskie tovaroproizvoditeli prosjat zavity [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu : <http://vlasti.net/news/131187> [in Russian]
12. Derzhavna pidtrymka ukrai'ns'kogo eksportu [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/prom/ukr/5659.html> [in Ukrainian]
13. Jakubovs'kyj M.M. Restrukturyzacija promyslovosti jak zasib podolannja importnoi' zalezhnosti ekonomiky Ukrai'ny [Elektronnyj resurs] / M.M. Jakubov-s'kyj // Nacional'ne gospodarstvo Ukrai'ny: teorija ta praktyka gospodarjuvannja : elektron. vyd. – IEP NAN Ukrai'ny, 2011. – Rezhym dostupu : <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/NacGosp/index.html> [in Ukrainian]
14. Shlapak O.S. Problemy standartyzacii' u galuzi nanotehnologij dlja tekstyl'noi' promyslovosti / O.S. Shlapak // Visnyk DonNUET. – Serija «Tehnichni nauky». – 2011. – № 1. – S. 225–229. [in Ukrainian]
15. Koncepcija derzhavnoi' cil'ovoi' programy rozvytku legkoj' promyslovosti na period do 2011 r. // Legka promyslovist'. – 2006. – № 3. – S. 5–6. [in Ukrainian]
16. Koncepcija zagal'noderzhavnoi' cil'ovoi' programy rozvytku promyslovosti Ukrai'ny na period do 2017 roku [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu : http://industry.kmu.gov.ua/control/uk/publish/category.jsessionid=598644D63CCE674563564304BD106C55?cat_id=57966 [in Ukrainian]
17. Obzor rynku legkoj promyshlennosti Ukrainy : analit. otchet (oktjabr') / OOO «Gonje i Partnery Konsalting». – Doneck, 2008. – 10 s. [in Russian]
18. Ukrainskij legprom terjaet vnutrennij rynek [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: http://dengi.ua/news/86744_Ukrainskij_legprom_teryet_vnutrennij_ry-nok.html [in Russian]
19. Chem sekond-hend vredyt legkoj promyshlennosti [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.goodvin.info/biznes/chem_sekond_hend_vredit_leg-koy_promyshlennosti.html [in Ukrainian]
20. Zrobleno v Ukrai'ni, ale ne dlja ukrai'nciv [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu : <http://vcourse.ua/ua/analytics/sdelano-v-ukraine.html> [in Ukrainian]
21. Ukrai'na domovylasja z Jevropoju pro sekond-hend [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu : http://www.newsmore.net/show/biznes/53108-ukrayina_domo-vilasia_z_evropoju_pro_sekond-hend_29.10.2011 [in Ukrainian]
22. Sekond-hend ne konkurent ukrainskomu legpromu [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <http://biz.liga.net/all/all/novosti/2039090-sekond-khend-ne-kon-kurent-ukrainskomu-legpromu-predstaviteli-otrasli.htm> [in Russian]
23. Shhodo finansovyh mehanizmiv strukturnyh zmin u promyslovomu sektori : analit. zap. [Elektronnyj resurs] / O. Sobkevych, A. Shevchenko. – K. : NISD, 2011. – Rezhym dostupu : <http://www.niss.gov.ua/articles/460/> [in Ukrainian]

Отримано 24.11.11

Л.В.Дейнеко, д-р екон. наук, проф., М.Ю.Завгородняя, канд. екон. наук

**РАЗВИТИЕ ВНУТРЕННЕГО РЫНКА ЛЕГКОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ:
ПРОБЛЕМЫ И ВОЗМОЖНОСТИ**

В статье прослежены тенденции и проблемы развития внутреннего рынка легкой промышленности Украины. Исследованы причины сокращения доли отечественной продукции на рынке и ухудшения экспортно-импортного баланса. Определены возможные пути развития внутреннего рынка легкой промышленности и мероприятия государственного регулирования относительно его защиты и стимулирования.

Ключевые слова: внутренний рынок, легкая промышленность, импортозамещение, экспорт, тенезация рынка.

*Deyneko L.V., doctor of economic science, professor, Zavgorodnaya M.Y.,
Candidate of economic sciences*

**DEVELOPMENT OF THE INTERNAL LIGHT INDUSTRY MARKET:
CHALLENGES AND OPPORTUNITIES**

In this article problems and tendencies of the improving of the domestic market of Ukrainian light industry were traced. The factors, which caused reduction of domestic product at the market and worsening of export-import balance, were studied. Possible ways of improving of the domestic market of light industry and measures of the government regulation to defend and stimulate it were determined.

Key words: domestic market, light industry, import replacement, export, shadow economy.